

ทิศทางหมู่บ้านไทย

รวมบทความพิเศษ

เสน่ห์ จามริก

นิธิ เอียวศรีวงศ์

ปรีชา พิณทอง

ไสว พราหมณี

พล.ต.ประสา พรหมอมก

ประเวศ วะสี

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

พล.อ.อ.อรุณ พร้อมเทพ

บรรจง ชูสกุลชาติ

พล.ต.ด.ประสา พรหมอมก

เอนก นาเคบุตร

เสรี พงศ์พิศ

บรรณาธิการ



ทิศทางหมู่บ้านไทย

เสรี พงศ์พิศ บรรณาธิการ

สำนักพิมพ์หมู่บ้าน

หนา 374 หน้า

กระดาษปอนด์ ราคา 120 บาท

พิมพ์ พ.ศ. 2531

เลิศชาย ศิริชัย

ในขณะที่รัฐบาลกำลังชื่นชมอยู่กับความสำเร็จทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นในปีหลายเปอร์เซ็นต์ นักวิชาการ นักพัฒนา และประชาชน จำนวนไม่น้อย ไม่ได้ดีใจตามไปด้วย เพราะความเจริญดังกล่าวหาได้เป็นประโยชน์ต่อคนในชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ไม่

หนังสือรวมบทความชื่อ “ทิศทางหมู่บ้านไทย” คือหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่พยายามจะชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของการพัฒนาที่ดูแต่ความเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น ในบทนำของหนังสือที่เขียนโดย เสน่ห์ จามริก ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาประเทศในปัจจุบันเป็นเหตุทำให้ชนบทต้องยากจน ลำหั่ง อ่อนแอ ไม่เป็นตัวของตัวเองต้องพึ่งพิงเมืองตลอด ทางแก้ก็

คือ รัฐจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชนบทเป็นอันดับแรก โดยการระดมทุน เทคโนโลยี และต้องทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการผลิต นอกจากนี้การศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถอยู่ในพื้นที่ของตน ร่วมกันคิดค้นและพัฒนาชุมชน และจะต้องมีเนื้อหาเพื่อฟื้นฟูจิตวิญญาณของชุมชนขึ้นมา

ถัดจากบทนำดังกล่าวแล้ว บรรณาธิการได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่เน้นแนวคิด ประสิทธิภาพ และ องค์การรัฐกับงานพัฒนา

ในตอนที่เน้นแนวคิดนั้นมีบทความทั้งหมด 10 บทความ จากบทความทั้งหมดนี้ สามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เสนอแนวทางสำหรับการศึกษาวัดธรรมพื้นบ้าน กลุ่มที่ให้รายละเอียดภูมิปัญญาชาวบ้าน และกลุ่มที่เสนอแนวทางเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชนบท ส่วนที่น่าสนใจที่สุดเห็นจะเป็นส่วนที่เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวัดธรรมที่เด่นที่สุดได้แก่บทความของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เรื่อง “แนวคิดเพื่อการศึกษาประเพณีและวัฒนธรรม”

ฉัตรทิพย์ชี้ให้เห็นว่า วัดธรรมพื้นบ้านนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะวัดธรรมในส่วนนี้เท่านั้นที่เป็นพื้นฐานของสังคมไทยอย่างแท้จริง ผิดกับวัดธรรมของชนชั้นสูงและชนชั้นกลางซึ่งถูกครอบงำจากวัดธรรมต่างประเทศ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาวัดธรรมพื้นบ้านให้กลายเป็นวัดธรรมประจำชาติให้ได้ แต่ที่ผ่านมาวัดธรรมในส่วนนี้กลับไม่ได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง นอกจากนี้การจะทำให้วัดธรรมพื้นบ้านมีพลังพลวัต ได้นั้น จะต้องมีการศึกษาวัดธรรมตะวันตกในส่วนที่ก้าวหน้าอย่างลึกซึ้ง เพื่อเอามาประสานเข้ากับวัดธรรมพื้นบ้าน ฉัตรทิพย์ยังได้เสนอแนวทางสำหรับศึกษาวัดธรรมพื้นบ้านไว้อีกหลายข้อที่สำคัญ เช่น ปัญญาชนในชนบทเช่น ครู อาจารย์ นักศึกษาต้องลงไปสัมผัสกับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อรู้พื้นภูมิปัญญาของชาวบ้าน นำมาเรียบเรียงให้เป็นเรื่องเป็นราว แล้วนำกลับเข้าเผยแพร่ในชนบทต่อไป นอกจากนี้ วัดธรรมชาวบ้านจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อ

ชุมชนที่เป็นผู้รักชาติวัฒนธรรมนั้นเข้มแข็ง การส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งจึงมีความจำเป็นเช่น ควรปรับโครงสร้างบางอย่างทางเศรษฐกิจเพื่อไม่ให้ชาวบ้านต้องอพยพออกจากหมู่บ้านเพื่อเข้าไปทำงานในเมือง

นอกจากบทความในกลุ่มที่เสนอแนวทางเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านแล้ว บทความในกลุ่มอื่นที่น่าสนใจเช่น “ศาสนธรรมกับการพัฒนาหมู่บ้าน” ของ ประเวศ วะสี “พุทธเกษตรกรรมกับการพัฒนาหมู่บ้าน” ของ พระไพศาล วิสาโล และ “ชนบทไทยในสามทศวรรษที่ผ่านมา กับบทเรียนของภูมิปัญญาชาวบ้าน : สู่ทิศทางการพึ่งตนเองของชนบทไทยในอนาคต” ของ เอนก นาคะบุตร เป็นต้น

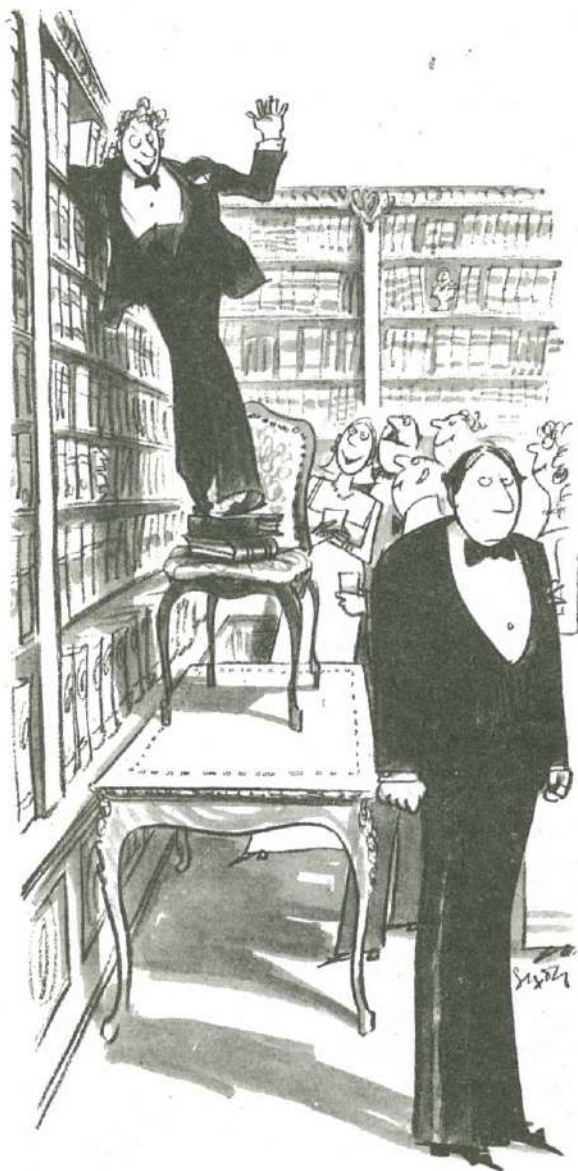
ในตอนที่สองซึ่งเสนอเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้เขียนนั้น มีบทความทั้งหมด 8 บทความ บทความต่าง ๆ ทำหน้าที่เหมือนกันคือชี้ให้เห็นว่า ชาวบ้านพึ่งตนเองในเรื่องต่าง ๆ อยู่ได้อย่างไรบ้าง และการพึ่งตนเองนี้เกิดผลดีอย่างไร ซึ่งในที่สุดก็จะได้บทสรุปว่าชาวบ้านเขามีภูมิปัญญาและศักยภาพของเขา แต่การพัฒนาประเทศที่เป็นอยู่ทำให้ภูมิปัญญาและศักยภาพของชาวบ้านต้องถูกทำลาย ทางที่ถูกต้องก็คือ การคืนกลับไปสู่วิถีทางที่จะให้ชาวบ้านเขาอยู่ตามภูมิปัญญาของเขา มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของเขาเอง เจ้าของบทความในตอนนี้เป็นผู้ที่ทำงานในชนบทโดยตรง มีทั้งที่เป็นชาวบ้านเอง และนักพัฒนาจากองค์กรเอกชน บทความที่น่าสนใจ เช่น “วนเกษตร: ทางเลือกใหม่ของเกษตรกรไทย” ของ วิบูลย์ เข็มเฉลิม “คืนสุขภาพแก่ประชาชน” ของ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ “กรณีศึกษาพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่าไม้ของจังหวัดนครราชสีมา” ของ จีรศักดิ์ สีหรัญ และ “บทเรียนจากหมู่บ้าน” ของ อภิชาติ ทองอยู่

ในตอนที่สามเกี่ยวกับองค์กรรัฐกับงานพัฒนามีบทความทั้งหมด 6 บทความ เจ้าของบทความเกือบทั้งหมดเป็นข้าราชการระดับผู้ใหญ่ สารของบทความทั้งหมดก็พยายามชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงในบางส่วนขององค์กรรัฐเริ่มเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมชาวบ้าน ฝ่ายของบ้านเมืองจะต้องศึกษา

และให้ความสำคัญเป้าหมายหรือนโยบายของทางการที่ว่าจะบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนจึงประสบผลสำเร็จ บทความที่น่าสนใจ เช่น “การศึกษาเพื่อชีวิต” ของ ไสว พรหมณี “โครงการมหาวิทยาลัยชนบท: การสร้างชีวิตใหม่ให้ชาวชนบท” ของ บรรจง ชูสกุลชาติ “นิเวศน์วิทยากับการพัฒนาชนบท” ของ พล.อ.อรุณ พร้อมเทพ และ “ตำรวจกับการพัฒนา” ของ พล.ต.ต.ประชา พรหมนอก เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้วหนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมเรื่องราวของชนบท ในมิติใหม่ ๆ ไว้อย่างกว้างขวาง แต่ความต้องการเนื้อหาที่กว้างขวาง ทั้งจากนักวิชาการจากสถานศึกษา นักวิชาการจากองค์กรพัฒนาเอกชน จากชาวบ้าน จากข้าราชการ จึงก่อให้เกิดปัญหาขึ้นโดยตัวของมันเอง คือการขาดเอกภาพทางความคิด เช่นจะพบว่านักวิชาการบางส่วนจะยอมรับความมีอยู่ของระบบเศรษฐกิจและระบบการเมืองภายนอกหมู่บ้าน โดยระบบดังกล่าวนี้ย่อมมีอำนาจเหนือหมู่บ้าน ดังนั้นการหาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้าน จะต้องศึกษาระบบต่าง ๆ นี้ด้วย และพยายามใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด นักวิชาการอีกบางส่วนรวมทั้งชาวบ้านด้วย จะมองสิ่งที่เกิดจากระบบนอกหมู่บ้านเป็นความเลวร้ายทั้งสิ้นทางออกมีอยู่อย่างเดียวก็คือให้ชาวบ้านอยู่ด้วยภูมิปัญญาของเขาเอง ส่วนความคิดจากข้าราชการนั้นสนใจวัฒนธรรมชาวบ้าน ในลักษณะงานเทคนิคเพื่อสนองนโยบายบางอย่าง ไม่ได้เข้าใจหรือเชื่อถือในศักยภาพของชาวบ้านสักเท่าไร ดังนั้นสิ่งที่ข้าราชการเสนอจึงมักจะเป็นคำขวัญที่ฟังสวยหรู ไพเราะ และสูตร ซึ่งเป็นตัวอักษรย่ออันนิยมใช้กันมากสำหรับข้าราชการ มากกว่าจะแสดงให้เห็นว่าได้เข้าใจชนบท และเชื่อมั่นในประชาชนจริง ๆ

ในที่สุดแล้วหนังสือเล่มนี้ก็ยังไม่ให้ภาพรวมที่ชัดเจนนักว่า ชนบทจะไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาได้อย่างไร ดังนั้นข้อสงสัยของนักวิชาการบางกลุ่มที่ว่า ผู้ที่ทำงานในชุมชนมักจะเอาอุดมคติมาตั้ง โดยไม่ได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะไปสู่อุดมคติที่จะ



เปลี่ยนแปลงชนบทนั้นได้อย่างไร มีทางเป็นไปได้หรือไม่ ก็ยังคงเป็นข้อสงสัยที่หนังสือเล่มนี้ยังให้คำตอบได้ไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตามปัญหาบางอย่างที่กล่าวถึงนี้ ก็ไม่ได้ทำให้หนังสือเล่มนี้ลดคุณค่าไปมากเท่าใดนัก ยังคงมีประโยชน์ต่อผู้ใฝ่ศึกษาอยู่มาก โดยเฉพาะผู้ที่ชื่นชมกับความเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ควรจะหาอ่านเป็นอันดับแรก และผู้ที่สนใจจะศึกษาชนบทอย่างแท้จริงก็ไม่ควรพลาดเช่นเดียวกัน

สมประสงค์

1/7 ตรอกมหาธาตุ ถนนมหาธาตุ
ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ
โทร 2236813

บริการสื่อครูปริญญา
ชุดข้าราชการชายหญิง
และรับตัดโดยราคาย่อมเยา
พร้อมเครื่องหมายให้เข้าทุกสถาบัน

